YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
Päivi Gummerus-Rautiainen
Maria Laamanen

Eduskunnan ympäristövaliokunta

30.9.2016

HE 134/2016 vp TAE 2017

LUONNONSUOJELUN RAHOITUS VUONNA 2017 ml. METSO-rahoitus

Momentin 35.10.63 määräraha on varattu suojeluratkaisujen toteuttamiseen ja luonnonsuojelutavoitteista aiheutuvien korjausten maksamiseen yksityismailla. Lisäksi määrärahasta maksetaan rauhoitettujen eläinten aiheuttamia vahinkoja, joita ovat mm. ns. kotkakorvaukset poronhoitoalueella. Hallitusohjelman linjaukset julkisen talouden sopeuttamistoimista vaikuttavat rahoitukseen. Määrärahaa on leikattu selvästi vuodelle 2016, sopeutumistoimien jatkuessa samalla tasolla koko kehyskauden. Momentin suuruus vuosina 2017–2019 on 18,63 milj. € vuosittain. Tämän vuoksi määrärahan käyttöä on ollut syytä linjata uudelleen.

Määrärahalla on toteutettu luonnonsuojeluohjelmia ja Natura 2000 –verkostoa hankkimalla maata ja korvaamalla taloudelliset menetykset ohjelmavarauksiin kuuluvien yksityismaiden osalta. Korvauskysymykset on pääosin ratkaistu, mutta toteuttamistyötä on vielä jäljellä vajaa 10 000 ha. Loppujen suojeluratkaisuun sidottujen yksityismaiden korvaaminen on etusijalla määrärahan käytössä. Vuositasolla näihin ja kaavatoteutukseen on arvioitu kuluvan määrärahasta n. 9 milj. €.

Maanomistajien vapaaehtoisiin suojelutarjouksiin perustuvan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO-ohjelman) toteutusta jatketaan. Valtioneuvoston vuonna 2014 hyväksymän ohjelmaa koskevan periaatepäätöksen mukaan suojelun tavoitteena on 96 000 hehtaaria arvokkaita metsäalueita. Syyskuussa 2016 tavoitteesta on toteutettu n. 62 % eli n. 59 600 hehtaaria. Valtiontalouden tasapainottamisen tarve aiheuttaa sen, että vuosittaista pinta-alatavoitetta on laskettava. Vuoden 2016 tavoite on 3 800 ha, kun tulos parhaimpana vuotena (2014) oli n. 8 100 ha. Tulevien vuosien tavoitteet 2017–2019 ovat yhä laskevia (n. 2 200–3 000 ha/vuosi). Jotta ohjelma saataisiin valmiiksi tasaisella vuositoteutuksella vuoteen 2025 mennessä, tulisi vuositoteutuksen olla noin 4 000 ha. Rahaa tähän kuluisi laskennallisilla METSO-toteutuksen keskimääräisillä hehtaarihinnoilla noin 18 milj. €/vuosi, kun nyt METSO-ohjelmaan kohdentuu momentilta arviolta n. 10–15 milj. € vuosittain vuosina 2017–2019.

Alentunutta määrärahaa suunnataan metsien suojelun kannalta tärkeimmille painopistealueille Etelä-Suomeen etenkin Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Hämeen, Pirkanmaan ja Kaakkois-Suomen ELY-keskusten alueelle. Tämän lisäksi ELY-keskuksille on lähetetty linjauskirje, jonka mukaan jatkossa pyritään toteuttamaan entistä laadukkaampia ja laajempia tai nykyisiä suojelualueita hyvin täydentäviä kohteita. ELY-keskusten kanssa käydään asiasta marraskuussa 2016 linjauskeskustelut, joissa sovitaan tarkemmin millaisiin kohteisiin toteutus kunkin ELY-keskuksen alueella pyritään suuntaamaan.

Muu luonnonsuojelun rahoitus säilyy hallituksen esityksen mukaan suurin piirtein vuoden 2016 tasolla. Metsähallituksen momentilta (351052) poistuu vuonna 2016 määrärahaan sisältynyt 8 milj. euron erillismääräraha perustettuihin suojelualueisiin kohdistuvien toimien saattamisesta loppuun. Metsähallituksen rahoituksen osalta haasteina ovat mm. Museovirastolta siirrettyjen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden kunnostus- ja hoitotöiden jatkaminen ja toisaalta uudet kansallispuistot sekä yleisölle hiljattain avatut kohteet, jotka herättävät paljon kiinnostusta. Näitä ovat puolustusvoimien käytöstä luonnonsuojeluun siirtyneet Örön saari Kemiönsaaren kunnassa ja Helsingin edustalla yleisölle avattu Vallisaari. Vilkkaassa yleisökäytössä olevien alueiden palveluiden rakentaminen ja ylläpitäminen vaatii paljon voimavaroja. Toisaalta virkistyskäyttö ja luontoon perustuva matkailu tuo suosituilla käyntikohteilla kustannuksia suuremmat hyödyt paikallistalouteen ja työllisyyteen.

ITÄMEREN JA VESIEN SUOJELUN RAHOITUS VUONNA 2017

Itämeren ja vesien suojelun tavoitteena on vesien ja Itämeren hyvän tilan saavuttaminen ja ylläpitäminen. Valtioneuvosto hyväksyi 2015 vesipuite- ja meristrategiadirektiivien mukaiset vesien- ja merenhoitosuunnitelmat, joiden toteutus on käynnistynyt 2016. Suomi on sitoutunut toimeenpanemaan HELCOMin Itämeren toimintaohjelmaa sekä EU:n Itämeren alueen strategiaa. Toimilla vähennetään rehevöitymistä, haitallisten aineiden päästöjä ja hallitaan muita vesi- ja meriympäristön tilaan kohdistuvia paineita sekä edistetään pohjavesien ja vesi- ja meriluonnon monimuotoisuuden suojelua.

Itämeren ja vesien suojelua rahoitetaan momenteilta **35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen** ja **35.10.22 Eräät ympäristömenot**. Momentin 35.10.61 määräraha alenee vuodesta 2016 yhteensä 5,03 milj.eurolla. Vähennys johtuu pääosin siirtoviemärihankkeiden rahoituksen päättymisestä sekä vuoden 2016 määrärahaan sisältyneestä kertaluontoisesta määrärahasta jätevesilietepilotin kärkihankkeeseen. Momentin 35.10.22 määräraha alenee vuodesta 2016 yhteensä 1,10 milj.eurolla. Vähennys kohdentuu ravinteiden ja jätteiden kierrätyksen kärkihankkeiden määrärahoihin.

Momentilta 35.10.61 osoitetaan 3 521 000 euroa vesien- ja merenhoidon käytännön toimenpiteisiin. Rahoitus myönnetään pääosin hankeavustuksina. Tuettavilla hankkeilla edistetään uusien tekniikoiden testausta ja käyttöönottoa, vaikuttavia ratkaisuja, hyvien käytäntöjen soveltamista, tai vesistöalueella toteutettavia kokonaisvaltaisia toimenpideyhdistelmiä. Hankkeissa tarvitaan kuntien, alueen asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen kiinnostusta, tiivistä yhteistyötä ja osallistumista. Määrärahaan sisältyy hallituksen kärkihankkeen ”Kiertotalouden läpimurto, vesistöt kuntoon” meren- ja vesienhoidon toimenpiteeseen budjetoitu 2 miljoonaa euroa.

Rahoitusta tarvitaan mm. rehevöitymisen ja haitallisten aineiden vesistökuormituksen hallintatoimiin, vesien kunnostuksiin, hulevesien ja haja-asutuksen jätevesien hallintaan, luonnon pidätyskyvyn parantamiseen maa-alueilla sekä pohjavesien suojelun edistämiseen tai suojelusuunnitelmien laatimiseen. Toimia kohdistetaan myös meren roskaantumisen vähentämiseen ja vedenalaisen melun haittojen torjumiseen. Määrärahalla voidaan myös avustaa kuntia laatimaan pohjavesialueiden suojelusuunnitelmia, joilla pyritään toteuttamaan lainsäädäntöön perustuvat suojelutoimet. Määrärahalla voidaan lisäksi avustaa vanhojen soranottoalueiden ennallistamishankkeita, joilla vähennetään pohjavesille aiheutuvaa riskiä.

Haja-asutuksen jätevesineuvonnan avustukset kohdennetaan järjestöille ja muille yhteisöille hankkeisiin, jotka toteutetaan yhteistyössä kuntien kanssa. Rahoituksella edistetään talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla annetun valtioneuvoston asetuksen (209/2011) toimeenpanoa. Valtioneuvoston asetuksen (209/2011) siirtymäaikaa jatkettiin 15.3.2018 saakka, ja asetusmuutoksen perusteluissa valtioneuvosto totesi tarpeelliseksi jatkaa neuvontaa vuoden 2018 loppuun saakka. Säädösmuutosten myötä neuvonnan tarve korostuu tulevina vuosina, ja talousarvioesityksen perusmäärärahan lisäksi tarkoitukseen on tarpeen osoittaa hallituksen kärkihankkeen määrärahaa siten, että neuvontaan käytettävä määräraha on noin 1 milj.euroa.

Momentilta 35.10.22 osoitetaan vuonna 2017 Itämeren ja vesien suojeluun yhteensä 10 715 000 euroa. Määräraha jakautuu vesien- ja merenhoidon suunnitteluun ja toteutukseen (3 650 000 euroa), vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön suunnittelun edistämiseen (VELMU) (1 300 000 euroa), ravinteiden kierrätykseen (1 540 000 euroa) sekä ostopalveluna toteutettaviin vesi- ja meriseurantoihin (4 225 000 euroa).

Vesien- ja merenhoidossa erityisesti toimenpideohjelmien toteutus sekä toimenpiteisiin liittyvien selvitysten tekeminen edellyttävät määrärahoja. Voimavaroja tarvitaan pääosin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa sekä tutkimuslaitoksissa tehtävään työhön. Tiedonhallinnan kehittäminen edellyttää työtä vuonna 2017. Merenhoidossa roskaantumisen hillitseminen ja vedenalai-

sen melun hallinta edellyttävät tietopohjan laajentamista ja seurannan kehittämistä. Määrärahaa tarvitaan myös pinta- ja pohjavesien kemiallisen tilan selvityksiin ja riskiarviointiin sekä erityisesti pohjavesialueiden uusien luokitusten määrittelyyn samoin kuin haja-asutuksen jätevesien käsittelyä koskevan ohjeistuksen päivittämiseen säädösmuutosten osalta. Pienvesien suojelu- ja kunnostusstrategian ja kansallisen vesien kunnostusstrategian toteuttaminen edellyttää panostuksia vaikka samaan aikaan omaehtoista kunnostustoimintaa aktivoidaan.

VELMUn vuoden 2017 työssä kerätty tieto otetaan laajalti käyttöön meriluonnon suojelun ja kestävän käytön mahdollistamiseksi. Olennaista tulee olemaan kerätyn aineiston tarvelähtöinen jalostaminen sekä puuttuvien aineistojen määrittäminen ja kohdennettu kerääminen. Tarkempaa tietoa tarvitaan merialueen käytön suunnittelussa, suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laadinnassa, mahdollisten uusien suojelualueiden perustamisessa sekä YVA- ohjelmien laadinnassa. Kohdennetuilla inventoinneilla tuetaan merenhoidon suunnittelun sekä HELCOMn Itämeren toimintaohjelman toimeenpanon tueksi tarvittavan tietopohjan täydentämistä sekä Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategian ja toimintaohjelman 2012-2020 toimeenpanoa. Voimavaroja tarvitaan mm. Metsähallituksen inventointitöihin, SYKEn koordinaatio- ja kehittämistyöhön sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten alueelliseen koordinaatiotyöhön.

Suomen Itämeri-sitoumuksen (2010) mukaan Suomi pyrkii ravinteiden kierrättämisen esimerkkialueeksi ja saamaan tehotoimilla Saaristomeri hyvään tilaan vuonna 2020. Sitoumuksen toteuttamiseksi ympäristöministeriö toimeenpanee ravinteiden kierrätystä ja Saaristomeren tilan parantamista koskevaa ns. RAKI-ohjelmaa. Ohjelma on osa hallituksen kärkihanketta ”Kiertotalouden läpimurto ja puhtaat ratkaisut käyttöön”. Ohjelman toteutusta koordinoidaan muiden ministeriöiden, Tekesin ja Sitran kanssa. Ohjelman hanketeemoja ovat mm. vesistöjen ravinnekuormituksen vähentäminen, yhdyskuntajätevesien sisältämien ravinteiden tehokas hyödyntäminen, ravinneneutraalin kunnan konseptin edistäminen, ruokahävikin vähentäminen ja biojätteiden hyödyntäminen, mahdollisten pullonkaulojen ja esteiden poistaminen sekä ravinnekierrätyksestä tiedottamisen tehostaminen. Ohjelman ja toimijoiden yhteisesti rahoittamilta kokeiluhankkeilta edellytetään innovatiivisuutta ja uusia avauksia sekä konkreettisia vesiensuojeluvaikutuksia. Määrärahaan sisältyy hallituksen kärkihankkeen ” Kiertotalouden läpimurto ja puhtaat ratkaisut käyttöön” ravinteiden kierrätysohjelman (RAKI, toinen vaihe) toimenpiteeseen on budjetoitu 1 milj.euroa.

Vesi- ja meriseurantojen toteutus ja kehittäminen kuuluvat ELY-keskusten Y-vastuualueille. Seurantojen maastotehtävät ja laboratorioanalyysit hoidetaan vuonna 2016 ensimmäistä kertaa kokonaan ostopalveluna. Ostopalvelurahoituksen turvaamiseksi työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö sopivat, että valtion vuoden 2016 talousarviossa siirtyy työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan momentilta 23.01.02 (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot) ympäristöministeriön momentille 35.10.22 (Eräät ympäristömenot) 1,422 milj. €. Ostopalveluihin siirtyminen näyttää tuottavan huomattavaa säästöä, mutta kaikki kustannukset voidaan arvioida vasta vuoden 2016 lopussa. Syntynyttä säästöä kaavaillaan käytettäväksi kustannustehokkuuteen ja lisäsäästöihin tähtäävän ympäristöhallinnon seurantastrategian 2020 toteuttamiseen.